

omtalte. Det forekommer mig ikke, der er fremkommet noget nyt Moment, som kan give mig Anledning til at sige yderligere Bemærkninger til dem, jeg alt har gjort. Jeg skal derfor kun til de mere almindelige Bemærkninger, jeg tillod mig at gjøre, endnu ligeoverfor de Indsigelser, der fremkom fra det ærede Medlem, sige, at jeg just ikke nævnte Jernbanedriftens Overgang til Staten som et Exempel paa, et Udtryk for store europæiske Tankestrømninger. Jeg nævnte det som Exempel paa, at vi ialtfald hertilands paa dette Omraade ikke havde styet at gaa bestemt imod en tidligere almindelig fremherskende stor Tankestrømning, nemlig hele det Princip: Staten skal ikke drive Industri, og naar det ærede Medlem mente, at Noget ikke just kunde kaldes en stor europæisk Tankestrømning, fordi endel mere eller mindre ansete Videnskabsmænd opstiller det som Princip, skal jeg villig anerkende dette; men jeg har jo heller ikke sagt, at det, der nu i Dieblisset rører sig hos endel Videnskabsmænd, er en stor europæisk Tankestrømning. Jeg har kun sagt: Det er umuligt at forudse, om det ikke inden sige Tid kan blive det, thi om en saadan Tanke, der først fremsættes af nogle enkelte Videnskabsmænd og derefter breder sig til Flere og Flere, skal blive en almindelig europæisk Tankestrømning eller ikke, beror meget væsentlig derpaa, om den finder Gjenslang hos store og almindelig udbredte Interesser; derfor har Beskæftigelsesystemet kunnet fejre sine Triumfer overfor Frihandelen, fordi det har fundet Anklang hos store og almindelige Interesser; men de Tanker, jeg berørte paa dette Omraade, som nu fremkomme fra forskjellige europæiske Videnskabsmænd, ville ganske sikkert finde en lignende Tilslutning hos meget store Klasser af Befolkningen, navnlig hos den arbejdende Klasse, og derfor er det, jeg mener, at om det end ikke i Dieblisset kan kaldes nogen stor og almindelig europæisk Tankestrømning, er det umuligt at sige, om det ikke om kort Tid bliver det.

Ordføreren for Forslagsstillerne (Monrad): Hvis det skulde blive en almindelig Regel, vilde man ikke blive staaende derved, saa maatte Staten ogsaa overtage alle Fabrikker. Hvorfor skulde der være private Fabrikker? Saa maatte den overtage Handel og Fabrikation og Haandværk. Staten maatte blive den eneste Herster, og alle Andre maatte blive dens Leiesvende. Jeg tror ikke, der er Fare for, at det skulde blive en almindelig europæisk Tankestrømning.

Tang: Den Tanke, der ligger til Grund for disse Landbolovsforslag, nemlig fri Jord i fri Mandes fri Gaard, har meget tiltalt mig, fordi den selv samme Tanke laa til Grund for et andet Folks Landbolovsforhold, nemlig Israels Folks. De havde nemlig den Bestemmelse i deres Lovbog for at værne om, at Ingen skulde lægge Jord til Jord og Gaard til Gaard og opluge Smaaafolk, at hvert halvtredsindstyvende Aar skulde alt Muligt gives tilbage, og det skete da ogsaa. Undertiden var der rigtignok Vanskeligheder, der kom en eller anden Hage og huggede i det og sagde: Det vil ikke gaa, og paastod, at de, der vilde have det tilbage, vare politiske Intrigemagere. Den samme Historie gjentog sig hos dette Folk og har gjentaget sig til alle Tider. Jeg tror nu efter den Erfaring, jeg har, og særlig fra den Valgkreds, hvorfra jeg er, at der er meget stor Trang til denne Lov. Det er jo ikke alene saa i Svendborg Amts 3die Valgkreds, men den kender jeg bedst, og hvordan er det da der? Det er der saadan, at den høitærede Udenrigsminister jo har været temmelig villig til at sælge, og der er det gaaget meget godt, men paa Taasinge har den Herre der ikke villet sælge det Allermindste, ja han har endog gjort alvorlige Forsøg paa at faae ikke fæstepligtig Jord ind under sin Herregaard. Om han helt blev forhindret deraf, veed jeg ikke, men jeg tror det næsten. Jeg tror saaledes, der er Trang til denne Lov, og jeg hører til den Side, som mener, at Almenvellet derved vil fremmes. Hvad i det Hele vore Forhandlinger angaar og Gangen i dem, er det jo saadan blevet noget Andet denne Gang her i Thinget end i forrige Samling. I forrige Samling, da den sidste Oplosning skete, sagde jeg til mig selv: Det var ilde; men nu er jeg nær ved at sige med det gamle Ord: Ikke gif det, og vel var det; thi netop ved den sidste Oplosning fik vi en Mand ind her i Thinget, som jeg synes gjør god Gavn ved at se at samle Kræfterne og se at faae Gang i Tingene. (En Stemme: Han kom ind ved et Suppleringsvalg.) Om Forlæbelse, saa huster jeg feil. Smidletid vil jeg alligevel holde den Ting fast, at naar det fra adskillige Sider er sagt, at det var en Ulykke osv., vil jeg kun sige, at jeg hører til dem, der ikke tror, at det var Danmarks onde Mand, som førte ham herind — hvad man ogsaa har hørt sige — men jeg tror, det var Danmarks gode Engel.

Bojzen: Naar der her er reist Spørgsmaal om, i hvilket Forhold vi i Danmark befinde os i de store europæiske Strømninger,